

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

נאמנות עמי הארץ על טהרת כלי חרס

כ"ה ב' משנה: מן המודיעים ולפנים נאמנין (קדרים עמי הארץ) על (טהרת) כלי חרס (לעניין קודש).¹ מן המודיעים ולחוץ אין נאמנין. כיצד? הקדר שהיא מוכר הקדרות, נכנס לפנים מן המודיעים, הוא הקדר והן הקדרות והן הלוקחין, נאמן. יצא (ממודיעים), אינו נאמן.

תנא: מודיעים (עצמה), פעמים כלפנים, פעמים כלחוץ. כיצד? קדר יוצא (מלפנים מן המודיעים, ונכנס למודיעים) וחבר נכנס (למודיעים), כלפנים.² שניהן נכנסין או שניהן יוצאין, כלחוץ.³

כ"ו א' תנא: נאמנין (רק) בכלי חרס הדקין לקודש.⁴

(ומה נכלל ב"דקים"? אמר ריש לקיש: והוא שניטלין בידו אחת.

ורבי יוחנן אמר: אפילו שאין ניטלין בידו אחת.

אמר ריש לקיש: לא שנו (שנאמנים על דקים) אלא ריקנין. אבל מלאין, לא.

ורבי יוחנן אמר: אפילו מלאים, ואפילו אפיקרסותו לתוכו (אפילו מלאים משקים שלו שאינם של קודש).

ואמר רבא: ומודה רבי יוחנן במשקין עצמן שהן טמאין. ואל תתמה (שכל דברי חכמים כך הן), שהרי לגין מלא משקין,⁵ לגין טמאין טומאת שבעה ומשקין טהורין.

שיטות הראשונים

הוא הקדר והן הקדירות והן הלוקחין, נאמן: רש"י פירש, שהם שלושה תנאים להאמינו, לפי שאי אפשר; אבל בלאו הכי, לא האמינוהו.⁶ **ורמב"ם, רי"ד, והמאירי** פירשו שבא לומר, שאע"פ שזה הקדר עצמו, והן הן אותן הקדירות, והן הן

¹ מודיעים שם כרך רחוק מירושלים ט"ו מיל, כדאמר במסכת פסחים (צ"ג ב'). ממנו ולפנים לצד ירושלים נאמנין קדרין עמי הארץ ליקח מהן כלי חרס הדקין, כגון קדרות כוסות וקיתוניות. שאי אפשר בלא הם, ובירושלים אין עושין כבשונות מפני העשן לא לסיד ולא לקדרות, ולפיכך האמינום שלא לגזור עליהן, שאין גוזרין גזירה על הצבור שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה. רש"י. ובדקין נמי דוקא לענין קדשים האמינום, שאין זמן אכילתם ארוך, וכתוב (ויקרא, פר' צו, ו, כא) "וְכִלְי חָרָשׁ אֲשֶׁר תִּבְשַׁל בּוֹ יִשְׁבֵּר", והיו צריכין להן מאוד מאוד, ולא היו מספיקין להם קדרים חברים שבכל ארץ ישראל. אבל לענין תרומה לא האמינום, וכל כהן חבר יקנה מכהן המקדר חבר, ואם לא ימצא היום ימתין עד חודש, לפי שאין זמנו בהול. רבינו יהונתן מלוניל.

² מותר ליקח ממנו, שהקדר לא יחזור עוד לאחוריו, ואם לא עכשיו יקח, אימתו. רש"י.

³ הואיל ומצאו לפנים ושם לא לקח ממנו, לא יקח עוד. וכל שכן קדר נכנס וחבר יוצא, הואיל וסוף הקדר ליכנס לפנים, יחזור החבר הצריך ליקח, ויקח. רש"י.

⁴ הא דתנן מן המודיעים ולפנים נאמנין על כלי חרס, בכלי חרס הדקין אמרו, שאי אפשר בלא הם. אבל גסין, כגון חבית ליון, אין נאמנין אלא בתוך ירושלים, כדלקמן. רש"י.

⁵ כלי חרס המציל את המשקין שבתוכו ואין מציל כל כלי שטף. רש"י.

⁶ אם מסרן ליד קדר עם הארץ היושב במודיעים או לפנים, לא האמינוהו. ודווקא על אותן הקדירות שהביא הוא האמינוהו, ולא לצרף עמהן קדירות של קדר אחר היושב במודיעים. ודווקא חברים שראוהו שהביאן, נאמן הקדר אצלן, ולא אצל לוקחים אחרים.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

לוקחין אלו, ולא נשתנה בהם דבר, אעפ"כ מידת חכמים כך היא, שאם יצא מן המודיעין, אינו נאמן.⁷
מן המודיעין ולפנים, נאמנין בכלי חרס הדקין לקודש: הרמב"ם סתם וכתב "מן המודיעית ולפנים נאמנין על כלי חרס, ומן המודיעית ולחוץ אין נאמנין". והשיגו הרמב"ד, בגמרא מפרש שאינו נאמן אלא על כלי חרס הדקים לקודש.⁸
נאמנות עמי הארץ על כלי חרס מלאים משקין: פסק הרמב"ם כרבי יוחנן שאמר, אפילו שאין ניטלין בידו אחת. ואפילו מלאים, ואפילו אפיקרסותו לתוכו. והמשקין עצמן, טמאין.⁹

נאמנות גבאים וגנבים על נגיעה בכלים

(כ"ו א') **משנה:** הגבאין (ישראלים הגובים מס למלך) שנכנסו לתוך הבית (לעבט עבוטו), וכן הגנבים שהחזירו את הכלים (כלי חרס), נאמנין לומר לא נגענו.

ורמינהי (טהרות ז,ו): הגבאין שנכנסו לתוך הבית, הבית כולו טמא (כל כלי הבית טמאים, שחזקה הגבאים ממשמשים בכלים).

(ומתרג' לא קשיא, הא דאיכא נכרי בהדייהו (אין נאמנים לומר לא נגענו, דמירתתי אם לא יחפשו כל הבית), הא דליכא נכרי בהדייהו. **דתנן:** אם יש נכרי עמה, נאמנין לומר לא נכנסנו, אבל אין נאמנים לומר נכנסנו אבל לא נגענו.

(ומברר) וכי איכא נכרי בהדייהו מאי הוי?

רבי יוחנן ורבי אלעזר -

חד אמר: אימת נכרי עליהן (פן יענישם בגוף או בממון).

וחד אמר: אימת מלכות עליהן (שמא ילשין עליהם נכרי אצל המלך).

מאי בינייהו? איכא בינייהו נכרי שאינו חשוב (אימתו ליכא. אימת מלכות איכא).

(שנינו במשנה): וכן הגנבים שהחזירו את הכלים (נאמנים לומר לא נגענו). **ורמינהי** (טהרות ז,ו): הגנבים שנכנסו לתוך הבית, אינו טמא אלא מקום דריסת רגלי הגנבים (מכל מקום דריסתו מיהא טמא, וכל שכן כלים שגנבו והחזירו).

אמר רב פנחס משמיה דרבה: כשעשו תשובה (ומחמת תשובה החזירום, הלכך לא משקרי). דיקא נמי דקתני שהחזירו את הכלים, שמע מינה.

⁷ מקורות: רמב"ם (פיה"מ; הל' מטמאי משכב ומושב יא,ז). ר"ד (כ"ה ב', פסקיו ותוספותיו). מאירי (ד"ה אמר המאירי מן המודיעים). והובאו שני הפירושים ברבינו יחונתן.

⁸ וכתב הכסף משנה לחדש, שטעמו של הרמב"ם, משום דעל ההיא דתנא נאמנים על כלי חרס הדקים, אמר ריש לקיש: והוא שניטלים בידו אחת, ורבי יוחנן אמר: אפילו שאין ניטלים בידו אחת. ומשמע לרמב"ם, דריש לקיש מפרש דדקים דוקא, ורבי יוחנן מפרש דלאו דוקא, **דהוא הדין לגסים**, כדקתני באידך ברייתא. דבחד ברייתא אשמעינן נאמנות דדקים, ובאידך ברייתא אשמעינן נאמנות דגסים. והוה ליה כאילו תנא נאמנים על כלי חרס בין דקים בין גסים. ור' חזו"א (פרה סי' י, ס"ק י) שהקשה על דבריו. מקורות: רמב"ם וראב"ד (הל' מטמאי משכב ומושב יא,ו).

⁹ מקורות: רמב"ם (הל' מטמאי משכב ומושב יא,ה).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

שיטות הראשונים

נאמנות הגבאים והגנבים, לקודש או אף לתרומה: דעת רש"י, דמתניתין לענין קודש מתניא, אבל לא לתרומה.⁴⁰ ודעת תוספות דבין לקודש בין לתרומה נאמנים.⁴¹

הגבאים שנכנסו לתוך הבית: כתב המאירי, אבל אם גוי בא עמהם, אין נאמנין, מתוך שהם מתיראים שילשינם הגוי למלך לומר שהם חסים על נגישתם (ולוקחים לעצמם), ממשכנים בבהלה ונוגעין בכל. ומאחר שמחמת מלשינות אתה בא לומר כן, אף בגוי שאינו חשוב אתה אומר כן. ואם אמרו לא נכנסנו כלל, נאמנין, שאין אדם עשוי לשקר כל כך, וכן שהם תרתי ספיקי.⁴² והרמב"ם כתב, "גבאי מלכות שנקנסו לתוך הבית למשפן - כל שבבית טמא. אם יש עמהם גוי - נאמנין לומר 'לא נגענו', מפני שאימת הגוי עליהן." וכן דעת רבינו חננאל.⁴³

גבאים שנכנסו לבית ואין עדים בכניסתם: כתב עוד הרמב"ם על פי התוספתא, "במה דברים אמורים? בזמן שיש שם עדים שנקנסו, או שהיה המשפן בידם. אבל אם אמרו הן מעצמן 'נכנסנו, אבל לא נגענו' - נאמנין, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר."⁴⁴

הגנבים שנכנסו לתוך הבית: לפי רש"י, דיון הגמרא הוא על כלי החרס שגנבו והחזירו. ולמסקנה, כשעשו תשובה, נאמנים עליהם לומר שלא נגעו בתוכם, ולכן לא נטמאו. ודעת רבינו חננאל והרי"ד, שעל הכלים שלקחו והחזירו, אינם נאמנים, שהרי נגעו בהם ונשאום. ונאמנותם רק על שאר כלי הבית, לומר שלא נגעו בהם.

גבאים שעשו תשובה: בגמרא מבואר הדין בגנבים שעשו תשובה. והרמב"ם הוסיף "הגבאים והגנבים שעשו תשובה והחזירו מעצמן, לא מחמת יראתה, ואמרו 'לא נגענו בכל מה שהיה בבית כשנקנסנו' - הרי אלו נאמנין אפלו על מקום רגליהן."

נאמנות על כלי חרס בירושלים

(כ"ו א') (המשך משנה): ובירושלים נאמנין על הקודש. ובשעת הרגל אף על התרומה.

תנא: נאמנין על כלי חרס גסין לקודש. וכל כך למה? שאין עושין כבשונות בירושלים. ובשעת הרגל אף על התרומה.

⁴⁰. דכולה מתניתין אחומר בקדש מתרומה קיימא. ובהדיא שנינו בתוספתא: הגבאין שנכנסו לתוך הבית נאמנין על טהרת חטאת, ואין נאמנין על טהרת תרומה. והאי חטאת בשר קודש ולא אפר חטאת, כדמוכח התם, אף אם עשו תשובה דשין בטומאה היו. רש"י.

⁴¹. ובהדיא תניא בתוספתא: הגבאים שנכנסו לבית, נאמנין לומר לא נגענו על טהרת חטאת ועל טהרת תרומה. והאי 'חטאת' הוי קודש (קרוב חטאת), כדקתני התם: ולא (נאמנים לענין) אפר חטאת, ואפילו עשו תשובה. ה"ר שמעון. תוספות. וכתב בתוספות יו"ט, וצריך לומר, דלא תני לה הכא אלא אידי דתנן לעיל דהוא הקדר והן הקדרות. ואפילו הכי לפעמים נאמנים ולפעמים לא. והכי נמי גנבים, לפעמים נאמנים כשהחזירו, ולפעמים לא. ואידי דגנבים, תני נמי גבאים, דמתני בהדי בפרק ז' דטהרות. אבל אין ראייה מדתנן ובירושלים נאמנין על הקדש שמע מינה דרישא לאו בקדש, דאיכא למימר דמשום סיפא דאף בתרומה נקט לה.

⁴². אולי באמת לא נכנסו. ואם כן נכנסו, אולי לא נגעו.

⁴³. וכתב המאירי שהוא כנגד שיטת התלמוד שלנו. והכסף משנה כתב, שגירסת הרמב"ם: הגבאים שנכנסו לתוך הבית, הבית טמא. אם יש עמהם גויים, נאמנים לומר לא נגענו. והטעם, כמוזכר בתוספתא, מפני שאימת הגוי עליהם. וכן גירסת ר"ח. מקורות: רמב"ם (הל' מטמאי משכב ומושב יב,ב).

⁴⁴. מקורות: רמב"ם (הל' מטמאי משכב ומושב יב,ב).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות השי"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

מנהגי מילי?

אמר רבי יהושע בן לוי: דאמר קרא⁴⁵ "וַיֵּאָסֶף כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל אֶל הָעִיר כְּאִישׁ אֶחָד חֲבָרִים", הכתוב עשן כולן חברים.

שיטות הראשונים

ובירושלים נאמנין על הקודש - במה מדובר: דעת רש"י, הרמב"ם והמאירי, שהברייתא המובאת בגמרא, באה לפרש את המשנה. ומירי במשנה בנאמנות על כלי חרס הגסים לקודש בירושלים.⁴⁶ ודעת רי"ד, שאין הכוונה לנאמנות על כלים, אלא על נאמנות עמי הארץ, שבירושלים נאמנים על הקודש, ואם נגעו בקודש, טהור. ואף שלעיל, כ"ד ב', למדנו שנאמנים ביהודה על טהרת הקודש כל השנה, כאן החידוש שבירושלים נאמנים אף על קודש של אחרים.⁴⁷ וכתב המאירי שיש מפרשים אותה על משנה זו של גבאים.⁴⁸

תנא נאמנין על כלי חרס גסין לקודש: כתבו רש"י ותוספות, וכל שכן הדקין.⁴⁹ וכן כתב הרמב"ם "אָבֵל בִּירוּשָׁלַיִם נֶאֱמָנִין עַל כְּלֵי חָרָס הַרְיָקִין לומר שהוא טהור לקדש לעולם; בין כלים דקים בין כלים גסים... ומפני מה הקלו בהן? מפני שאין עושין כבשונות בירושלים".

מגע עמי הארץ ברגלים

(כ"ו א') משנה: (חבר) הפותח את חביתו (למכור יין בירושלים ברגל, וכל הבא ליקח ממשמש, ואף עמי הארץ), והמתחיל בעיסתו על גב הרגל, רבי יהודה אומר: יגמור (אחר הרגל). וחכמים אומרים: לא יגמור (אחר הרגל). אע"פ שברגל עמי הארץ טהורים, לא שטהרתם טהרה, אלא שברגל הכל חברים. אבל לאחר הרגל מגעו טמא למפרע).

יתיב רבי אמי ורבי יצחק נפחא אקילעא דרבי יצחק נפחא. פתח חד ואמר: (אליבא דרבנן) מהו שיניחנה לרגל אחר?

אמר ליה אידך: יד הכל ממשמשיין בה (בזמן הרגל), ואת אמרת יניחנה לרגל אחר?²⁰

⁴⁵. שופטים כ"א.

⁴⁶. והקשה הרי"ד, דאי מתניתין אכלי חרס קיימא, אמאי אפסיק ותנא הגבאין והגבנין, והדר תני ובירושלים נאמנין על הקדש? ברישא דתנא: מן המודיעים ולפנים נאמנין על כלי חרס, ותנא: דנאמנים על כלי חרס הדקין אבל לא על הגסין, התם הוה ליה למיתני: ובירושלים נאמנין על הקודש, אפילו על כלי חרס הגסין!

⁴⁷. דהא דנאמנין ביהודה על הקודש, דוקא על קודש זידהו. אבל אם נגעו בקודש דחבר, פסלוהו. דהשתא בגדיהן מדרס לפרושיין, כל שכן לקודש! אבל בירושלים, אף על פי שנגעו בקודש דאחרים, הן נאמנין לומר טהורין אנחנו וטבלנו, שהרי כמה כהנין עמי הארץ עולין במשמרתן ועושין עבודה ונוגעין בקדשים. הלכך כל עמי הארץ בחזקת טהרה הן לגבי קודש. והאי דאמרינן תנא נאמנין על כלי חרס הגסין לקודש בירושלים, מילתא באנפי נפשה היא וכו'. רי"ד.

⁴⁸. ולענין מה שאמרו עליה בגמרא, שלא אמרן נאמנין אלא בשאין גוי לשם, הא יש עמו גוי אין נאמנין, דאימת מלכות עליהם ומחפשיין יפה יפה ונוגעים בכל הכלים, ואמר על זה שבירושלים אפילו יש עמהם גוי נאמנין, ואפילו בגסים, מפני שאין עושין כבשונות בירושלים הקלו בה. מקורות: רי"ד (פסקיו, ובעיקר תוספותיו). רמב"ם (פיה"מ). מאירי (כ"ו א', ד"ה אמר המאירי הגבאים).

⁴⁹. ובהדיא תניא בירושלמי: נאמנין על טהרת כל הכלים לקדש.

²⁰. שאי אפשר לו להניחה עד רגל אחר שימכרנה בחזקת טהרה לחברים, על הדרך שאמרו בתרומה שמניחה לגת הבאה. שהתרומה,

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

א"ל: אטו עד האידנא (כל ימי הרגל) לאו יד הכל ממשמשין בה (ואעפ"כ התרת ברגל)!!

אמר ליה: הכי השתא, בשלמא עד האידנא טומאת עם הארץ ברגל רחמנא טהרה, אלא השתא טמאה היא (למפרע). וחבר אינו רשאי למכור דבר שהוא טמא לעולם).

נימא כתנאי; דתני חדא: יניחנה לרגל אחר, ותניא אידך: לא יניחנה לרגל אחר. מאי לאו תנאי היא!

לא, הא דקתני 'יניחנה', רבי יהודה, והא דקתני 'לא יניחנה', רבנן.

ותסברא?! הא רבי יהודה 'יגמור' קאמר!

אלא הא דקתני 'לא יניחנה', רבי יהודה, והא דקתני 'יניחנה' רבנן. ומאי 'לא יניחנה', שאין צריך להניחה.

שיטות הראשונים

מהו שיניחנה לרגל אחר: לפי גירסתנו, למסקנה, הא דקתני יניחנה, כרבנן. ואם כן, לרבנן, בהנחה לרגל אחר, רשאי למכור. והמאירי כתב, על פי גירסה אחרת, שלמסקנה תרווייהו אליבא דרבי יהודה. אבל אליבא דרבנן לא יניחנה. וכתב המאירי, שכן פסק הרמב"ם, שכתב, "הפוחת חביתו והמתחיל בעסתו ברגל, ועבר הרגל - הרי שאר החבית ושאר העסה בחזקת טמאה, שהרי נגעו בה עמי הארץ. ואף על פי שלא נגע בה אלא בזמן שהוא כחבר - אינה טהורה אלא בימי הרגל בלבד."²¹

מתי מטהרים את כלי המקדש

(כ"ו א') משנה: משעבר הרגל מעבירין על טהרת העזרה.²²

(המשך משנה): עבר הרגל ליום (=ביום) שישי (שיום טוב אחרון היה ביום חמישי), לא היו מעבירין מפני כבוד השבת (שהיו הכהנים צריכים להתעסק איש בביתו בצרכי שבת). רבי יהודה אומר אף לא ביום חמישי, שאין הכהנים פנויים.²³

תנא (לבאר דברי רבי יהודה): שאין הכהנים פנויים (במוצאי יום טוב להטבילם, שטרודין) מלהוציא בדשן (שעל התפוח שבאמצע המזבח. שקיבצו שם כל ימות הרגל כל דשן של מערכה).

מתוך שלא הותרה לכל, מייחדין לה מקום ופורשין הימנה, ואין טומאה מצויה בה. אבל חבית זו של חולין, יד הכל ממשמשין בה ברגל, וכשעבר הרגל נטמאת מיד ממגע של מפרע. ומאחר שירדה לה שם טומאה, אין רגל מפקיעה. שהרגל מונע את הטומאה שלא לירד באוכלין מכח מגע עם הארץ, אבל אינו מפקיע את הטומאה שירדה להם כבר. מאירי.

²¹ וממה שפסק הרמב"ם שהחבית והעיסה בחזקת טומאה אחר הרגל, ולא פירש שאפשר להניחה לרגל הבא, הבין המאירי שאין כזו אפשרות. מקורות: רמב"ם (הל' מטמאי משכב ומושב יא,י). מאירי (כ"ו א', ד"ה ולענין ביאור זה).

²² מעבירין את הכלים ממקומן ולהטבילן, ולטהר את העזרה מטומאת עמי הארץ שנגעו בהן ברגל. שאע"פ שעשאהם הכתוב חברים ברגל, לא מפני שטהורין הן. הלכך לאחר הרגל מגען טמא למפרע.

²³ אם עבר הרגל ליום חמישי (שיו"ט אחרון היה ביום רביעי), אין מטבילין אותן עד לאחר השבת. רש"י.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולחן בן הרב ישראל זצ"ל

שיטות הראשונים

עבר הרגל ביום חמישי או שישי: דעת רבי יהודה שאף כשעבר ברביעי, לא מטבילים בחמישי. וכתב הרמב"ם שאין הלכה כרבי יהודה.²⁴

כיצד מטהרים הכלים

(כ"ו א') משנה: כיצד מעבירין על טהרת עזרה? מטבילין את הכלים שהיו במקדש, ואומרין להם (לכהנים עמי הארץ ברגל) הזהרו שלא תגעו בשולחן (שלא יוכלו להטבילו לאחר הרגל. שאי אפשר לסלקו ממקומו, דכתיב ביה²⁵ "לָחֶם פָּנִים לְפָנַי תָּמִיד").

(כ"ו ב') (המשך משנה): כל הכלים שהיו במקדש יש להם שניים ושלישים, שאם נטמאו הראשונים יביאו שניים תחתיהן.

תנא: הזהרו שמא תגעו בשולחן ובמנורה.

ותנא דידן, מאי טעמא לא תני מנורה?

שלחן כתיב ביה תמיד, מנורה לא כתיב בה תמיד.

ואידך: כיון דכתיב²⁶ "וְאֶת הַמִּנְרָה נִכַּח הַשְּׁלֶחָן", כמאן דכתיב בה תמיד דמי.

ואידך: ההוא לקבוע לה מקום הוא דאתא.

(ומקשה) ותיפוק לי (שגם אם נגעו בשולחן, אינו נטמא) דכלי עץ העשוי לנחת (במקום אחד) הוא, וכל כלי עץ העשוי לנחת לא מטמא. מאי טעמא? דומיא דשק בעינן; מה שק מיטלטל מלא וריקם, אף כל מיטלטל מלא וריקם.

האי נמי מיטלטל מלא וריקם הוא, כדריש לקיש. דאמר ריש לקיש: מאי דכתיב²⁷ "עַל הַשְּׁלֶחָן הַטָּהוֹר"? מכלל שהוא טמא. ואמאי? כלי עץ העשוי לנחת הוא, ואינו מקבל טומאה! אלא מלמד שמגביהין אותו, ומראין בו לעולי רגלים לחם הפנים, ואומרים להם: ראו חיבתכם לפני המקום, סילוקו כסידורו.

דאמר רבי יהושע בן לוי: נס גדול נעשה בלחם הפנים, כסידורו כך סילוקו, שנאמר²⁸ "לְשׁוּם לָחֶם חֹם בְּיוֹם הַלֶּקֶחַ".

ותיפוק לי (דמקבל טומאה) משום ציפוי (שהוא מתכת, דכלי מתכת לא איתקש לשק), **דהתנן** (כלים כב,א): השלחן

²⁴ והרמב"ם השמיט הדין ב'משנה תורה' (הל' משכב ומושב יא,א), וצ"ב. מקורות: רמב"ם (פיה"מ).

²⁵ שמות, פר' תרומה כה,ל: וְנִתְּתָ עַל הַשְּׁלֶחָן לָחֶם פָּנִים לְפָנַי תָּמִיד.

²⁶ שמות, פר' תרומה כו,ה: וְשִׁמְתָ אֶת הַשְּׁלֶחָן מֵחוּץ לְפֶרֶקַת וְאֶת הַמִּנְרָה נִכַּח הַשְּׁלֶחָן עַל צֵלַע הַמִּשְׁכָּן תִּימְנָה וְהַשְּׁלֶחָן תִּתֵּן עַל צֵלַע צְפוֹן.

²⁷ ויקרא, פר' אמור, כד,ו: וְשִׁמְתָ אוֹתָם שְׁתֵּימָּם מֵעֵרְכוֹת שֵׁשׁ הַמְּעֻרְכֹת עַל הַשְּׁלֶחָן הַטָּהוֹר לְפָנַי ה'.

²⁸ שמואל-א, כא,ז: וַיִּתֵּן לוֹ הַכֹּהֵן קֹדֶשׁ כִּי לֹא הָיָה שֵׁם לָחֶם כִּי אִם לָחֶם הַפָּנִים הַמּוֹסְרִים מִלִּפְנֵי ה' לְשׁוּם לָחֶם חֹם בְּיוֹם הַלֶּקֶחַ.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולחן בן הרב ישראל זצ"ל

והדולפקי שנפחתו או שחיפן בשייש, ושייר בהם (מן הפחיתה או החיפוי) מקום הנחת כוסות, טמא. רבי יהודה אומר: מקום הנחת החתיכות!²⁹

וכי תימא שאני עצי שטים דחשיבי ולא בטלי, הניחא לריש לקיש, דאמר: לא שנו (שציפוי מבטלו) אלא בכלי אכסלגים הבאין ממדינת הים (שאינו חשוב כל כך), אבל בכלי מסמים לא בטלי, שפיר. אלא לרבי יוחנן, דאמר: אפילו בכלי מסמים (שהם עצים חשובים) נמי בטלי, מאי איכא למימר!

וכי תימא כאן בציפוי עומד, כאן בציפוי שאינו עומד, הא בעא מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן: בציפוי עומד או בציפוי שאינו עומד, בחופה את לבזבזיו או בשאינו חופה את לבזבזיו, ואמר ליה: לא שנו בציפוי עומד, ולא שנו בציפוי שאינו עומד, לא שנו בחופה את לבזבזיו ולא שנו בשאינו חופה את לבזבזיו!

אלא שאני שולחן דרחמנא קרייה עץ (אף כשהוא מצופה), דכתיב³⁰ "הַמִּזְבֵּחַ עֵץ שְׁלוֹשׁ אַמּוֹת גְּבוֹה וְאָרְכוֹ שְׁתַּיִם אַמּוֹת וּמִקְצָעוֹתָיו לוֹ וְאָרְכוֹ וְקִירְתָּיו עֵץ וַיְדַבֵּר אֵלַי זֶה הַשְּׁלֶחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי ה'".

שיטות הראשונים

כל הכלים שהיו במקדש יש להם שניים ושלישים: כתב רבינו יהונתן ששולחן לבדו היה צריך להזהירם, שלא היה להם שולחן אלא אחד.³¹ וכן הזכיר המאירי דעה זו בשם מקצת מפרשים. והרמב"ם סתם דבריו וכתב "וכל הכלים שהיו במקדש - היו להם שניים ושלישים, שאם יטמאו הראשונים יביאו השניים תחתיהם."³²

מנורה לא כתיב בה תמיד: דעת רש"י, שביום לא היתה דולקת המנורה.³³ והרמב"ם כתב "דשון המנורה והטבת נרותיה בבקר ובין הערבים - מצות עשה... וכמה שמן הוא נותן לכל נר? חצי לג שמן, שנאמר: "מערב עד בקר" - תן לו כמדה שיהיה דולק מערב עד בקר... מה הוא דשון המנורה? כל נר שפכה - מסיר הפתילה וכל השמן שפנה, ומקנחו, ונותן בו פתילה אחרת ושמן אחר במדה, שהוא חצי לג... ומדליק נר שפכה. והדלקת הנרות היא הטבתן."³⁴

כלי עץ קטן העשוי לנחת: כתב הרמב"ם "כל פלי עץ העשוי לנחת - אפלו אינו מקבל אלא דבר מועט, אינו מקבל טמאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים." והשיגו הראב"ד, שדווקא בשולחן ומנורה שבמקדש נאמר דין זה, דהתם איסורא נמי איכא בטלטולם.³⁵

²⁹ צריך אף הנחת חתיכות לחם ובשר, ואי לא, לאו שלחן הוא. אלמא ציפוי מבטלו אפילו להקל, וכל שכן להחמיר. רש"י.

³⁰ יחזקאל מא, כב.

³¹ ואם נטמאת השולחן, הכל היה טמא, גם הלחם, ולא היה מתקיים בו "לפני תמיד". רבינו יהונתן.

³² מקורות: רמב"ם (הל' כלים כלי המקדש ז, ט). מאירי (כ"ז א'). רבינו יהונתן (כ"ו ב', ד"ה כל הכלים).

³³ מנורה לא כתיב בה תמיד, כלומר, תמידין האמורין במנורה לא תמיד יומם ולילה קאמר, אלא תמיד מלילה ללילה, כתמיד האמור בעולת תמיד ובחביתיה כהן גדול. אבל ביום לא היה דולק, ד"מערב עד בקר" כתיב (שמות, פר' תצוה, כז, כא): תן לה מדת השמן שיש בה כדי לידלק מערב עד בוקר. לפיכך, כל היום אתה יכול לסלקה ולהטבילה, אבל תמיד האמור בשולחן תמיד, יום ולילה הוא, דמשבת לשבת הוא ערוך עליו. רש"י.

³⁴ וראה עוד בהרחבה "נתיבי הלכה" יומא, ט"ו א', מקורות: רמב"ם (הל' תמידין ומוספין ג, יב).

³⁵ מקורות: רמב"ם וראב"ד (הל' כלים ג, א).

הלימוד היומית לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

האם כלי בטל לגבי הציפוי: לפי פירוש רש"י, מוכיחה הגמרא מהמשנה במסכת כלים, שציפוי מבטל את הכלי, אפילו להקל, וכל שכן להחמיר. ולמסקנה, שולחן שאני, שאף שמצופה זהב, הכתוב קראו 'כלי עץ'. וכן דעת הרמב"ד והרא"ש שהכלי בטל לגבי הציפוי. ודעת הרמב"ם שכלי מצופה, אינו מקבל טומאה. וכתב, "כלי עץ או עץ שיש בהם בית קבול שצפה אותו במתכת - טהורין, ואינן מקבלין טמאה; מאחר שצפה - בטלן. והצפוי עצמו טהור."³⁶

השולחן והדולפקי שחיפן בשיש: פסק הרמב"ם כתנא קמא, וכדברי רבי יוחנן, וכתב "השולחן או הדולפקי שחיפן בשיש, ושייר בהן מקום הנחת הכוסות - מקבלין טמאה. ואם חפה הכל - טהורין; בין בצפוי עומד בין בצפוי שאינו עומד, בין שחפה את לזבזיו בין שלא חפה את לזבזיו, בין שהיו שלעצמם חשוכין כגון אשכרוע וכיוצא בו בין שהיו שלשאר עצים - הואיל וחפן כלן, טהורין, כמו שבארנו (לעיל ד,ד)."³⁷

³⁶ והראב"ד והרא"ש התקשו איך עולים דבריו בקנה אחד עם האמור בסוגיין. ור' כסף משנה בשם מהר"י קורקוס בביאור שיטת הרמב"ם. ולעניין הלכה, דעת הגר"א (יו"ד קכו, ס"ק טז) דלא כרמב"ם הסובר שאף בכלי קיבול המקבל טומאה הציפוי מבטל לכלי וטהור. אבל גם דלא כראב"ד ורא"ש, אלא כתב שמכל מקום דברי הרמב"ם בזה נכונים (להלכה), ומשום דבטל הציפוי לכלי (וכפי שיבואר להלן בסמוך, שמזבח הזהב והנחושת אינם טעונים טבילה, שציפוייהן בטלן לגביהן). מקורות: רמב"ם וראב"ד (הל' כלים ד,ד). רא"ש (פירושו למשנת כלים יא,ד; ושם מקשה על הרמב"ם מסוגיין).

³⁷ מקורות: רמב"ם (הל' כלים ו,טו).